

**KĄ MANOTE APIE RELIGIJOS REIKŠMĘ LIETUVOS KULTŪRAI PRAEITYJE IR DABARTYJE? Pagrįskite savo nuomonę kultūrologų darbais.**

Lietuviai pripažino dvi religijas: pirmiausia baltų (pagonių), kurią ilgainiui pakeitė krikščionybė. Šių religijų reikšmė akivaizdi Lietuvos kultūros atsiradimui ir vystymuisi, nes tam tikra prasme jos ilgainiui tapo ir mūsų senolių papročių saugotojos.

Prieš 4 tūkstančius metų atsiradę baltai buvo žemdirbiai, gyvulių augintojai. Žemė buvo vienintelė jų maitintoja ir globėja, todėl jie garbino žemę, buvo sudievinę visą aplinką. Jų tikėjimas, vadinamas pagonybe arba gamtos religija. Baltai ypač garbino tekančią saulę, manė, kad nuo dangaus kūnų padėties priklauso gimimas, augimas ir mirtis. Pasak Mečislovo Jučo: „Dar ir šiandien Lietuvos kaime, galima rasti žmonių, kurie neis į mišką grybauti, o moterys nekirps avių, kol dangaus skliaute nepasirodys jaunas mėnulis“. Tad galima teigti, kad lietuvių išpažįstamas tikėjimas formavo jų pasaulėjautą, kultūrą.

Jonas Trinkūnas knygoje „Baltų tikėjimas“ teigia, kad „Protėvių tikėjimas išsilaikė įvairiais pavidalais – liaudies dainose, papročiuose, tautodailėje“. Tautodailėje dažnai yra aptinkamas „pasaulio medis“, jis buvo senojo tikėjimo ženklas ir įvaizdis, paaiškinantis pagoniškojo pasaulio suvokimą. Medžio simbolis padeda suprasti žmonių ir kartų ryšį ir priklausomybę. Medžio šaknys, pradžia, kaip ir visų kitų augalų, kurie padėjo baltams prasimaitinti ir išgyventi, glūdi žemėje. Už derlių ir gyvybę baltų tikėjime buvo atsakinga deivė Žemyną. Žmogaus gimimas ir laimingas gyvenimas priklausė nuo lemties ir likimo deivės Laimos. Giltinė – mirtis moters pavidalu, su ilgu liežuviu, sklidinu mirtinų nuodų. Giltinės liesumas – žilos senatvės simbolis. Baltai tikėjo, kad mirusiojo siela yra amžinoji gyvybės jėga, kuri neišeina iš žemės, o persikūnija į medžius, gėles, gyvius. Vyrų dvasia – dažniausiai į ažuolus, beržus, moterų – į egles ir liepas.

Baltai tikėjo, kad darma yra svarbiausias gamtos ir žmogaus idealų siekiamybė, pasiekama ir išlaikoma tik nuolatinu triūsu ir darbu. O garbingiausia mūsų tradicijoje profesija buvo žemdirbio. Ir dabar Lietuva dažnai vadinama žemdirbių kraštu, mes išlaikėme galias tradicijas, ryšį su gamta, o pastaruoju metu skaudžiai išgyvename to ryšio nykimą.

Doroviniai paprotiniai idealai sudaro kultūros šerdį. Svarbiausias dorovinis reikalavimas – pagarba gyvybei, jos apsauga, iš čia išplaukia reikalavimas nežudyti. Kadangi supanti gamta buvo suvokiama esanti gyva, tad pagarba buvo skiriama visoms esminėms jos paraiškoms. Štai kodėl lietuviai gerbė žemę, vandenį, saulę, mėnulį, ugnį, duoną, medžius, paukščius, gyvūnus. Žmonių santykiuose ypač svarbi pagarba motinai, tėvui ir vyresniajam žmogui, pastaroji yra kone svarbiausia dorovinė priedermė.

Mūsų prigimtinė kultūra, mūsų kalba ir papročiai išliko per sunkiausius laikus tik šeimos dėka. Visa lietuvių tautosaka, liaudies dainos, pasaulėjauta sukurtos šeimos ir giminės rate. Šeimos šventės stiprina pačią šeimą ir jos tradicijas. Todėl baltų tikėjime didelis dėmesys ir buvo skiriamas šeimos šventėms, tokioms kaip krikštynos, vestuvės ir laidotuvės.

Pasak J. Trinkūno: „šiandien vestuvės trunka trumpiau, o ir papročių išliko mažiau. Vis dėlto vestuvių prasmingumas ir svarba išlieka, o protėvių papročiai atgyja vestuvinių apeigų metu“.

Nors pirmoji vestuvinių papročių dalis — piršlybos — šiandien jau beveik išnykusios, bet labai daug papročių yra išlikę ir tapę bene svarbiausia tradicinių vestuvių dalimi. Vakarynų (mergvakario) apeigos, jos vyksta vestuvių išvakarėse, - tai susituokiančiųjų atsisveikinimas su jaunyste, draugais, namais ir tėvais. Ši šventė išliko iki šių dienų, tik jaunimas linkęs šią šventę atšvęsti siautulingai. Iki šių dienų yra išlikęs jaunųjų išlydėjimas iš namų, tai tėvų palaimimas, vainikėlio prisegimas.

Mano nuomone, bene gražiausias iki šių dienų išlikęs vestuvinis paprotys yra jaunųjų sutiktuvės. Po jungtusių grįžusių į namus jaunavedžius pasitinka tėvas ir motina su duona, druska bei gėrimu. Senovinių krikštynų papročių išlikę mažiau, bet jų svarba nepakito. Kūdikį reikėdavo aprengti baltais rūbeliais, krikštynų proga sodinamas medis: ąžuolas – sūnui, liepa – dukrai.

Lietuviams svarbios ne tik šeimos, bet ir kalendorinės gamtos šventės, kuriose žmogus įsitraukia į pasaulio gamtos ir protėvių gyvenimo ritmą. Lietuviams svarbiausios buvo ne istorijos, bet gamtos šventės. Kūčioms baltai gamindavo 9 arba 12 patiekalų tarp jų būtinai turėjo būti spanguolinis kisielius, kopūstai su grybais, žuvis, žuvienė, saldūs valgiai, obuoliai, riešutai, kūčiukai su aguonų pienu. Visi šie patiekalai ir šiandien aptinkami ant mūsų stalo per kūčių vakarienę.

Lietuviškos Užgavėnės – tai seniausių apeigų ir žaidimų tradicija. Šiandien daugelyje Lietuvos vietovių švenčia Užgavėnes, tai proga pasipuoti pačiomis netikėčiausiomis kaukėmis, vyti žiemą iš kiemo prisiminant senolių papročius. Iki šių dienų yra išlikęs Morės deginimo paprotys, Lašininio ir Kanapinio kova bei gausios vaisės.

Verbų sekmadienį šventindavo kadagio šakeles. Mano močiutė ir šiandien tiki verbos galiomis, esą ji apsaugo nuo pikto, apvalo namus, kylant audrai deda verbą ant palangės, tikėdama, kad ji apsaugos namus nuo nelaimės.

Jorės šventė (Jurginės) - svarbiausia žemdirbių šventė. Buvo manoma, kad Šv. Jurgis valdo žemės raktus, prikelia augmeniją, atrakina žemę, siunčia lietų į žemę.

Gegužinių arba sekminių švenčių vietos puošiamos berželiais. Šiandien Lietuvos kaimuose žmonės puošia savo namus beržo šakelėmis, tikėdami, kad jos atneš derlių, gyvybės namams.

Manau, nereikia lietuviams ieškoti naujų švenčių, progų pasilinksminti kopijuojant vakarų pasaulio šventes pvz.: helovinas, Lietuvos švenčių kalendoriuje ir taip apstu gražių tradicinių švenčių, tereikia jas prisiminti ir švęsti, kaip mūsų senoliai.

Pateikti pavyzdžiai rodo, kad skyrėsi mūsų protėvių gyvenimo būdas nuo šiuolaikinio žmogaus gyvenimo būdo. Žmogus anksčiau suvokė, kad gyvena didingoje gamtoje, yra neatsiejama jos dalis. Gyveno ramiu gamtos padiktuotu ritmu. Aiškios vertybės, aiškiai nubrėžta riba tarp blogio ir gėrio, todėl žmogui tereikėjo įsiklausti, įsilieti į harmoningą ritmą ir tik jį papildyti bei ramiai išėiti ilsėtis į amžino poilsio vietą. Dabar žmogaus santykis su religija pakitęs ir tikriausiai ne dėlto, kad lietuviai buvo priversti priimti krikščionybę, žmogus tapo nervingas, sutrikęs, nuolat skaudžiai beieškantis buvimo šioje žemėje prasmės. Tikriausiai žmogaus komplikotas buvimas čia tapo todėl, kad susvyravo vertybinis pamatas apskritai, kad ir religijoje ieškome ne dvasinės atramos, bet intrigos, veiksmo, paslapties, aštrių pojūčių. Stengiamės nuimti sakralumo skraistę nuo bet ko ir žemė tampa nyki ir tuščia, tuo pat metu ir mes patys tampame maži ir skurdūs. Tad manau, kad susidomėjimas praeitimi, religija duos atsakymą, koks žmogaus buvimas turėtų būti šioje žemėje ir mes sugrįšime prie tradicinės, tikrosios kultūros, nusigręšime nuo trumpalaikių popkultūros žvaigždučių ir pagaliau surasime dvasinę ramybę.

Jonas Trinkūnas tvirtina, kad „Šiandien atėjo prabudimo laikas, tad senojo tikėjimo prisikėlimas neišvengiamas. Žmonės pasiilgo jaukaus paprastumo, prasmingumo darbo gamtoje, bendravimo su ja, kalbėjimo su medžiais, akmenimis, upeliais, kaip tik to, kas buvo įprasta mūsų protėviams, mokėjusiems siekti darnos“.

Ateinančios kartos turėtų labiau įvertinti pasaulio gyvybės ir gyvasties kultūros, t.y. tradicinės kultūros, vertę. Sąmoningai laikydamiesi savo protėvių papročių ir pasaulėjautos galime išsaugoti baltų prigimtą pasaulį. Liaudies dainos turėtų būti dainuojamos kaip šventos giesmės, juoda duona, lino drobė, gimtinės medis, akmuo ir visa, kas sieja mus su praėjusiomis kartomis, turėtų būti suvokiama kaip šventenybė. Man atrodo, jog lietuviai išsilaikė ir nebuvo įveikti per

daugelį šimtmečių tik todėl, kad Lietuva jiems buvo šventoji žemė, kad tvirta kultūrinė tradicija, o jų žmoniškumas išliko kaip svarbiausia dorybė.